

Povezanost majčinih metaemocija sa socioemocionalnom prilagodbom djece predškolske dobi

Diana Olčar¹, Marija Šarić Drnas¹, Katarina Blažević²

¹ Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet

² Dječji vrtić Jarun, Zagreb

Edukacijska psihologija i razvojna psihologija

Broj rada: 36

Izvorni znanstveni rad

Sažetak

Termin roditeljska filozofija metaemocija odnosi se na roditeljske osjećaje i misli o vlastitim emocijama i emocijama njihove djece (Gottman i sur., 1996). Roditeljske metaemocije pokazale su se povezanima s emocionalnom regulacijom i socijalnim ponašanjem djece, no s obzirom na moguće kulturalne razlike, nedostaje takvih istraživanja na hrvatskom uzorku te će ovo istraživanje pokušati to nadoknaditi. Istraživanje je provedeno online tijekom svibnja 2021. godine na uzorku od 219 majki djece predškolske dobi (u dobi dvije do sedam godina). Za mjerenje majčinih metaemocija korišten je Upitnik stilova roditeljstva povezanih s emocijama (Paterson i sur., 2012) koji obuhvaća faktore: vođenje emocija, roditeljsko prihvatanje negativnih emocija, roditeljsko odbacivanje negativnih emocija i osjećaj nesigurnosti/neučinkovitosti u emocionalnoj socijalizaciji. Za mjerenje dječje psihosocijalne prilagodbe korišten je Upitnik snaga i teškoća (Goodman, 1997) kojim su mjereni: eksternalizirane i internalizirane teškoće te prosocijalno ponašanje. Rezultati su pokazali povezanost određenih dimenzija metaemocija i dječje psihosocijalne prilagodbe. Od ispitivanih varijabli najjača povezanost se pokazala između majčinog osjećaja nesigurnosti/neučinkovitosti u emocionalnoj socijalizaciji s eksternaliziranim i internaliziranim teškoćama. Osim toga, dimenzija vođenje emocija se pokazala povezanom s većim prosocijalnim ponašanjem. Nadalje, pokazalo se da su majčine metaemocije povezane s majčinim obrazovanjem i dobi te da kod nekih dimenzija metaemocija postoji značajan efekt interakcije s obzirom na spol i dob djeteta.

Ključne riječi

metaemocije majki; socioemocionalna prilagodba; snage i teškoće djeteta

Uvod

Odnos s roditeljima iznimno je važan u ranom djetinjstvu, a kvaliteta istog ima izrazito značajan utjecaj na socioemocionalni razvoj djeteta koji se odražava i na odraslu dob (Jones i sur., 2015). Odnos koji roditelj uspostavi s djetetom uporište je za buduće interpersonalne odnose i cjelokupno društveno funkcioniranje djeteta. Tradicionalno, istraživanja su se bavila roditeljskim postupcima i disciplinom te njihovim posljedicama na dječju prilagodbu. U novije vrijeme prepoznaje se važnost roditeljskih stavova, misli i osjećaja prema vlastitim i dječjim emocijama, odnosno metaemocija (Gottman, Katz i Hooven, 1996) za socioemocionalnu prilagodbu djece.

Metaemocije roditelja

Važnost roditeljskih stavova i ponašanja odavno je prepoznata kao važna za prilagodbu djece. Međutim, istraživanja o roditeljstvu tradicionalno su bila fokusirana na roditeljsku praksu i pristupe disciplini, dok su aspekti pristupa emocijama bili zanemarivani. Taj nedostatak su prepoznali Gottman i suradnici (1996) te su uveli koncept roditeljska filozofija metaemocija da bi opisali roditeljske misli i osjećaje o svojim emocijama i emocijama djece. U ovom radu, u skladu s literaturom (Gottman i sur., 1996) i zbog ekonomičnosti korišten je kraći termin roditeljske metaemocije.

Koncept metaemocija temelji se na svjesnosti roditelja o vlastitim i dječjim emocijama, kao i upravljanju, prihvaćanju i postupanju s istima. Struktura metaemocija uključuje emocionalnu i kognitivnu komponentu emocija, a čine ju tri dimenzije: svjesnost vlastitih emocija, svjesnost dječjih emocija te upravljanje dječjim emocijama. Dok prvu dimenziju karakterizira roditeljsko iskustvo s emocijama, sposobnost razgovaranja o vlastitim emocijama te razlikovanje istih, druga dimenzija podrazumijeva roditeljsko zanimanje za dječje emocije, poznavanje uzroka dječjih emocija, sposobnost opisivanja dječjih emocija i razgovaranja o istima. Treća dimenzija odnosi se na upravljanje dječjim emocijama, odnosno na pružanje pomoći djetetu u verbalnom izražavanju emocija, poučavanju drugim mogućnostima izražavanja emocija, prirodi emocija, kao i načinima nošenja s emocijama. Također, treća dimenzija uključuje i pružanje utjehe djetetu te ispitivanje uzroka nastanka pojedine dječje emocije (Gottman i sur., 1996).

Sukladno roditeljskim stilovima odgoja (Baumrind, 1978) koji se odnose na roditeljska ponašanja za postizanje odgojnih ciljeva i discipline, Gottman i suradnici (1996) definirali su četiri stila metaemocija koja se odnose na roditeljske pristupe, misli i osjećaje o svojim i dječjim emocijama. Ti stilovi se mogu podijeliti na dvije dimenzije: odobravanje i neodobravanje izražavanja emocija (tj. *emocionalno vođenje* i *permisivni stil* nasuprot *odbacivanju* i *neodobravanju emocija*) te aktivna i pasivna socijalizacija emocionalne ekspresije (tj. *emocionalno vođenje* i *neodobravanje* nasuprot *odbacivanju* i *permisivnom stilu*). Roditelji koji njeguju *vođenje emocija* kao roditeljski stil prihvaćaju dječje izražavanje emocija i takve prilike koriste za podučavanje djeteta emocijama i regulaciji istih. Roditelji, koji prvenstveno biraju *permisivni* roditeljski stil, također prihvaćaju dječje emocije, ali vrijeme emocionalnog izražavanja ne vide kao priliku za poučavanje. Za razliku od navedena dva roditeljska stila, preostala dva se odnose na odbacivanje dječjih emocija, pri čemu roditelji koji njeguju *odbacujući* roditeljski stil zanemaruju i trivijaliziraju dječje emocije, a roditelji kojima je dominantan *neodobravajući* roditeljski stil kažnjavaju i kritiziraju dječje izražavanje emocija (Paterson i sur., 2012). Kako je u ovom istraživanju fokus na majkama, u daljnjem tekstu će naglasak biti na metaemocijama majki.

Povezanost metaemocija majki s nekim aspektima socioemocionalne prilagodbe djece

Istraživanja pokazuju da je roditeljske metaemocije povezane s dobrobiti i socioemocionalnom prilagodbom djece (Katz, Maliken i Stettler, 2012). Primjerice, roditelji koji koriste stil vođenja emocija imaju djecu koja imaju bolje odnose s vršnjacima (Katz i sur., 2012) i bolja su u samoregulaciji (Ramsden i Hubbard, 2002). Istraživanje koje je provela Brajša-Žganec (2003) pokazalo je da majke koje imaju višu svijest o vlastitim i dječjim emocijama te koje postupaju s više uvažavanja s dječjim emocijama, imaju djecu s više izraženom dimenzijom pozitivne afektivnosti, te manje izražene negativne afektivnosti. Majčin stil metaemocija, ali ne i dječja afektivnost, su se pokazali značajno povezanim s dječjom sigurnom privrženosti (Chen, Lin i Li, 2012). Nadalje, djeca

čije majke više koriste stil vođenja emocija su vještija u igri s vršnjacima; preciznije rečeno oni imaju manje prekinutih i negativnih interakcija s vršnjacima te manje negativnih afekata (Katz i Windecker-Nelson, 2004). Što se tiče prosocijalnog ponašanja, iako bi se očekivala pozitivna povezanost metaemocija majki i prosocijalnog ponašanja, Brajša-Žganec (2003) nije dobila značajnu povezanost kod predškolaca dok su Criss i suradnici (2021) pronašli povezanost emocionalnog vođenja i prosocijalnog ponašanja na uzorku adolescenata.

S druge strane, neadaptivni stilovi metaemocija (odbacujući i neodobravajući) su se pokazali povezanim s eksternaliziranim i internaliziranim problemima kod djece, lošijim nošenjem s ljutnjom (Shrott i sur., 2010) te većom anksioznosti u adolescenciji (Hurrell, Houwing i Hudson, 2017). Kliničke studije su pokazale da je stil vođenja emocija povezan sa smanjenjem emocionalnih problema i povezanih simptoma kod djece s autizmom (Zhou i Yi, 2014) i ADHD-om (Chronis-Tuscano i sur., 2014). Različite studije su pokazale da je poučavanje roditelja vođenju emocija kroz intervencijske programe pozitivno povezano s manje problema u ponašanju (mjereno s problemima u ponašanju, prkosom i hiperaktivnošću) (Qiu i Shum, 2022; Havighurst i sur., 2009). Majčina svjesnost svojih i dječjih emocija i vođenje dječjih emocija je indirektno povezana s dječjim eksternaliziranim i internaliziranim teškoćama preko dječje negativne afektivnosti i samokontrole, a uz to je svjesnost emocija negativno direktno povezana i s dječjim eksternaliziranim i internaliziranim problemima (Brajša-Žganec, 2014). Katz i Windecker-Nelson (2004) su pronašli da su majke djece s problemima u ponašanju bile manje svjesne emocija svoga djeteta, imale su lošiji uvid u emocionalna iskustva, bile su manje sposobne razlikovati emocije i koristile su manje strategija za nošenje s emocijama kojima bi mogle poučiti svoju djecu. Nadalje, Gottman i suradnici (1996) su pronašli povezanost između odbacujućeg/neodobravajućeg stila metaemocija i lošijih odnosa djece s vršnjacima.

Povezanost metaemocija majki s dobi i obrazovanjem majke

S obzirom da su roditelji ključni faktor u dječjoj socioemocionalnoj prilagodbi, potrebno je proučiti koje su to karakteristike koje pozitivno doprinose dječjoj prilagodbi. Dosad je utvrđeno da stariji roditelji imaju tendenciju odgajati socijalno prilagođeniju djecu (Mayer, 2002). Moguće je da će veći prihod i dodatni resursi vjerojatno podržati pozitivne ishode (Mayer, 2002), a uz to je utvrđeno da stariji roditelji također pokazuju manje stresa, koriste bolje strategije suočavanja sa stresom te imaju pozitivnije emocionalne interakcije sa svojom djecom (Auyeung, Burbidge i Minnes, 2011). Istraživači smatraju da je to stoga što sa zrelošću i iskustvom stariji roditelji postaju sigurniji u sebe i manje netolerantni na dječje emocionalne ekspresije (Halpenny, Nixon i Watson, 2010).

Osim dobi, stupanj obrazovanja roditelja u nekim istraživanjima se također pokazao povezanim s roditeljskim metaemocijama. Primjerice, istraživanje Brajše-Žganec (2003) pokazalo je pozitivnu povezanost između obrazovanja majki i strukture roditeljskih metaemocija što znači da su majke koje imaju viši stupanj obrazovanja, pokazale veću svjesnost vlastitih i dječjih emocija. Također, istraživanje koje je provela Kårstad (2016) pokazuje da su djeca nižeg socioekonomskog statusa imala lošije razumijevanje emocija od one višega, što može biti posljedica lošije roditeljske socijalizacije emocija. S druge strane, postoje i istraživanja koja govore da ne postoji povezanost između roditeljskih metaemocija i višeg stupnja obrazovanja (npr. Hooven, Gottman i Katz, 1995; Mechler, 2016) ili je jako slaba (Ding, 2015) tako da je potrebno više istraživanja u ovom području.

Povezanost spola i dobi djece s metaemocijama majki

Dosadašnja istraživanja pokazuju da roditeljska socijalizacija emocija kod djece ovisi o spolu djeteta (Brown, Craig i Halberstadt, 2015). To se objašnjava time što su djevojčice otvorenije i spremnije za razgovor o emocijama nego dječaci (Garside i Klimes-Dougan, 2002) te što roditelji uglavnom o emocijama više razgovaraju s kćerima nego sa sinovima (Fivush, Brotman, Buckner i Goodman 2000). Stoga, budući da su kćeri sklonije razgovoru o emocijama, roditelji kćeri mogu se više uključiti u poučavanje emocija. No, vjerojatno je veza i dvosmjerna na način da, budući da kćeri imaju više mogućnosti od sinova da razgovaraju o emocijama sa roditeljima, postaju sposobnije za lakši razgovor o emocijama. Iako postoji dosta istraživanja koja govore u prilog tome da se roditelji prilagođavaju temperamentu djeteta (Brajša-Žganec i Hanzec, 2014) i spolu (Brown i sur., 2015; Raley i Bianchi, 2006), istraživanje koje je provela Brajša-Žganec (2003) na djeci od tri do sedam godina nije pokazalo povezanost spola djeteta i majčinih metaemocija. Također, istraživanje Patersona i suradnika (2012) na majkama i Mechler (2016) na roditeljima nisu pronašli povezanost metaemocija sa spolom djeteta. Stoga je moguće da su metaemocije ipak konstrukt koji je više ovisan o stavovima i znanju roditelja negoli što ovisi o rodnoj ulozi djece te stoga smatramo da je to pitanje koje vrijedi dodatno istražiti.

Osim s obzirom na spol djeteta, metaemocije roditelja se mogu razlikovati i s obzirom na spol roditelja. Ranija istraživanja su pokazala da, iako između majki i očeva postoji djelomična usklađenost u metaemocijama, postoje i neke razlike (Brajša-Žganec, 2003; Hooven i sur., 1995). Primjerice, pokazalo se da majke postupaju s više uvažavanja prema dječjim intenzivnim emocijama tuge i ljutnje (Brajša-Žganec, 2003). Istraživanje Hooven i suradnika (1995) pokazuje da majke više asistiraju kod dječje tuge, ali da kod ljutnje nema razlike. Chaplin, Cole i Zahn-Waxler (2005) su pokazali da su očevi brižniji oko izraza tuge kod djevojčica i izraza bijesa kod dječaka, no za majke nisu dobili takve nalaze.

Kad je riječ o dobi djeteta i roditeljske socijalizacije emocija, s povećanjem dobi i povezanih kognitivnih vještina i autonomije, djeca mogu postati nešto manje reaktivna na roditeljske utjecaje. Kako djeca prelaze u srednje djetinjstvo i adolescenciju, vanjski utjecaji poput učitelja i vršnjaka postaju izraženiji i bitniji, a utjecaji roditeljstva postaju manje važni u prilagodbi djeteta (Dodge i sur., 2008). Nadalje, istraživanje koje su proveli Steltter i Katz (2014) također je pokazalo da se stavovi i filozofije roditelja o socijalizaciji emocija mijenjaju tijekom vremena, a čini se da je promjena povezana s razvojnim stadijem djece. Njihovi rezultati pokazuju da se vođenje negativnih emocija povećalo između dobi od 5 do 11 godina. Svijest i prihvatanje negativnih emocija djece smanjili su se između 5 i 9 godina, ali su se općenito povećali između 5 i 11 godina (Steltter i Katz, 2014). S druge strane, istraživanje Brajše-Žganec (2003) na predškolskoj djeci nije pokazalo povezanost između majčinog stila metaemocija i dobi djeteta. Nadalje, u istraživanju Patersona i suradnika (2012) na majkama i Mechler (2016) na roditeljima nije pronađena povezanost metaemocija s dobi djeteta te je potrebno više istraživanja kako bi se dodatno ispitaio odnos metaemocija i dobi djeteta.

Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja je ispitati povezanost metaemocija majki sa socioemocionalnom prilagodbom djece te nekim sociodemografskim karakteristikama majki i djece. Istraživanja su pokazala da se

kulturni obrasci ponašanja roditelja i djeteta, posebno roditeljski stilovi ustanovljeni za pojedini kulturalni kontekst ne mogu jednostavno prenijeti na djecu izvan tog kulturalnog konteksta (Schaffer, 2000) a s obzirom da nema puno istraživanja o metaemocijama majki i dječjoj socioemocionalnoj prilagodbi na hrvatskom uzorku, smatramo da ovo istraživanje pridonosi boljem razumijevanju međudnosa tih varijabli na hrvatskom uzorku. Također, dosadašnja istraživanja na hrvatskom uzorku (Brajša-Žganec, 2003; 2014) su uglavnom koristila drugačije psihologijske mjerne instrumente što također doprinosi razumijevanju ovih koncepata na novi način. Naime, originalno je Gottman definirao četiri stila metaemocija koji se mogu podijeliti na dvije dimenzije: odobravanje i neodobravanje izražavanja emocija (tj. *emocionalno vođenje* i *permisivni stil* nasuprot *odbacivanju* i *neodobravanju emocija*) te aktivna i pasivna socijalizacija emocionalne ekspresije (tj. *emocionalno vođenje* i *neodobravanje* nasuprot *odbacivanju* i *permisivnom stilu*). U ovom istraživanju je korišten drugačiji upitnik koji također uključuje četiri dimenzije, no uz manje razlike. Četiri dimenzije metaemocija koje mjerimo u ovom istraživanju su: vođenje emocija, roditeljsko prihvatanje negativnih emocija, roditeljsko odbacivanje negativnih emocija i osjećaj nesigurnosti/neučinkovitosti u emocionalnoj socijalizaciji (Paterson i sur., 2012). Stil vođenje emocija se smatra najpoželjnijim te predstavlja roditelje koji su visoko na aktivnoj socijalizaciji emocija ali i na odobravanju emocija što se pokazalo pozitivno povezanim s brojnim pozitivnim ishodima (Brajša-Žganec, 2014; Gottman i sur., 1996; Katz i sur., 2012). Stil odobravanje negativnih emocija smatra sljedećim po poželjnosti jer, iako takav roditelj prihvata sve dječje emocije, on ne uči dijete kako se adekvatno nositi s njima. Odbacivanje negativnih emocija se smatra neadaptivnim stilom i sukladan je Gottmanovom odbacujućem i neodobravajućem stilu (Paterson i sur., 2012). Stil nesigurnost/neučinkovitost se također smatra neadaptivnim stilom jer osim odbacivanja emocija uključuje još i nedostatak znanja i zbunjenost (Paterson i sur., 2012).

Sukladno ranije rečenom u uvodu, adaptivni stilovi metaemocija nasuprot neadaptivnim su povezani s boljom dječjom prilagodbom (Brajša-Žganec, 2003; 2014; Gottman i sur., 1996; 1997) te s većim obrazovanjem i dobi majke (Brajše-Žganec, 2003; Mayer, 2002), dok je nejasna njihova povezanost sa spolom i dobi djeteta (Brajša-Žganec, 2003; Mechler, 2016; Patersona i sur., 2012). Stoga su postavljeni su sljedeći problemi i hipoteze:

Prvi problem bio je ispitati povezanost majčinih metaemocija i dječje socioemocionalne prilagodbe. S obzirom na to, postavljena je prva hipoteza prema kojoj očekujemo da će dimenzije vođenje emocija i prihvatanje negativnih emocija biti negativno povezane s eksternaliziranim i internaliziranim teškoćama, a pozitivno povezane sa prosocijalnim ponašanjem. Obrnuto se očekuje za dimenzije odbacivanje negativnih emocija i nesigurnost/neučinkovitost u emocionalnoj socijalizaciji.

Drugi problem bio je ispitati odnos majčinih metaemocija s dobi i obrazovanjem majke. U skladu s njime postavljena je druga hipoteza da će starije i obrazovanije majke više iskazivati vođenje emocija i prihvatanje negativnih emocija, a manje odbacivanje negativnih emocija i nesigurnost/neučinkovitost.

Treći problem bio je ispitati razliku u majčinim metaemocijama s obzirom na dob i spol djeteta. S njime u skladu postavljena je treća hipoteza prema kojoj će majke više iskazivati vođenje emocija i prihvatanje negativnih emocija, a manje odbacivanje negativnih emocija i nesigurnost/neučinkovitost kod djevojčica i starije djece nego kod dječaka i mlađe djece.

Metoda

Uzorak

U ovom istraživanju sudjelovalo je 219 majki predškolske djece (u dobi od dvije do sedam godina). Prosječna dob majki bila je 34,6 godina ($SD = 4,94$; raspon = 23–48). U istraživanju je sudjelovalo 108 dječaka i 131 djevojčica. Struktura majki prema dobi prikazana je u tablici 1. Struktura djece prema spolu i dobi prikazana je u tablici 2.

Tablica 1.Struktura uzorka majki prema dobi

Dob	<i>n</i>
23 - 27	22
28 - 32	47
33 - 37	90
38 - 42	50
43 - 48	10
<i>N</i>	219

Tablica 2. Struktura djece prema dobi (u godinama) i spolu

		Spol djeteta		<i>N</i>
		M	Ž	
Dob djeteta	2	8	17	25
	3	19	20	39
	4	14	21	35
	5	18	24	42
	6	32	30	62
	7	8	8	16
<i>N</i>		99	120	219

U najvećoj mjeri upitnik su ispunile majke koje imaju završeno visoko obrazovanje, čak njih 142 (64,8%), zatim 75 (34,2%) sa završenim srednjoškolskim obrazovanjem a samo 2 (0,8%) sa završenim osnovnoškolskim obrazovanjem.

Postupak

Istraživanje je provedeno tijekom svibnja 2021. godine, online upitnikom, putem platforme *Google forms*. Upitnik je podijeljen preko društvenih mreža te su majke koje imaju djecu u dobi od dvije do sedam godina pozvane da ispune upitnik. Na samom početku napisani su svrha i cilj istraživanja te upute za rješavanje upitnika. Ispitanici su dobili uputu da se pri procjeni usmjere na jedno svoje dijete u dobi od dvije do sedam godina. Istraživanje je bilo anonimno i dobrovoljno, a procijenjeno vrijeme ispunjavanja upitnika bilo je oko 10 minuta.

Instrumenti

Za mjerenje majčinih metaemocija korišten je upitnik Roditeljski stilovi nošenja s emocijama (engl. *Emotion-Related Parenting Styles, ERPS*; Paterson i sur., 2012). Upitnik ERPS mjeri četiri dimenzije: vođenje emocija (npr. „Kad je moje dijete tužno, pokušavam mu pomoći da shvati zašto je taj osjećaj prisutan.“), odbacivanje negativnih emocija (npr. „Djeca se obično pretvaraju da su tužna kako bi se odrasli sažalili nad njima.“), prihvaćanje negativnih emocija (npr. „Želim da moje dijete iskusi ljutnju.“) i nesigurnost/neučinkovitost u emocionalnoj socijalizaciji (npr. „Kad je moje dijete tužno, nisam siguran/na što ono želi da napravim.“). Upitnik se sastoji od 20 tvrdnji, po pet za svaku subskalu, a čestice su procjenjivane na petostupanjskoj skali Likertovog tipa (od „1 - u potpunosti se ne slažem“ do „5 u potpunosti se slažem“). Ukupan rezultat na svakoj subskali izračunat je kao aritmetička sredina svih odgovora. Upitnik je za potrebe ovog istraživanja preveden s engleskog koristeći metodu povratnog prijevoda. Faktorska struktura skale provjerena je metodom glavnih komponenata s varimax rotacijom. Tri čestice su izbačene zbog opterećenja na dva faktora. Nakon toga, potvrđeno je četirifaktorsko rješenje u kojem je dimenzija vođenje emocija je mjerena s pet čestica, dimenzija prihvaćanje negativnih emocija sa četiri čestice, dimenzija odbacivanje negativnih emocija s tri čestice i dimenzija nesigurnost/neučinkovitost s pet čestica. Pouzdanosti su prikazane u Tablici 3.

Za roditeljsku procjenu sposobnosti i teškoća djeteta korišten je Upitnik sposobnosti i teškoća (*Strengths & Difficulties Questionnaire, SDQ*, Goodman, 1997). Upitnik se sastoji od 25 pitanja grupiranih u pet subskala sa po pet čestica: emocionalni problemi (npr. „Često se žali na glavobolje, bolove u trbuhu ili mučninu“), ponašajni problemi (npr. „Često se tuče s drugom djecom ili ih maltretira“), hiperaktivnost (npr. „Nemirno je, pretjerano aktivno, ne može dugo ostati mirno“), problemi u odnosima s vršnjacima (npr. „Bolje se slaže s odraslima nego s drugom djecom“) i prosocijalno ponašanje (npr. „Ima obzira prema osjećajima drugih“). Na trostupanjskoj skali Likertovog tipa, pri čemu je 1 značilo netočno, a 3 potpuno točno, roditelji su procijenili u kolikoj se mjeri određena tvrdnja odnosi na njihovo dijete. Ukupan rezultat na svakoj subskali izračunat je kao aritmetička sredina svih odgovora. Strana istraživanja su pokazala da se skala pokazala primjerenom za identifikaciju problema u mentalnom zdravlju kod djece predškolske dobi (Gustafsson, Gustafsson i Proczkowska-Björklund, 2016). Skala je ranije prevedena na hrvatski i validirana na uzorku djece ove dobi te je pokazala dobre metrijske karakteristike (Tatalović Vorkapić, Slaviček i Vlah, 2017). U ovom istraživanju je faktorska struktura skale provjerena metodom glavnih komponenata s varimax rotacijom. Četiri čestice su izbačene zbog dvostrukih opterećenja na faktorima. Na kraju je prihvaćeno trofaktorsko rješenje zbog boljeg pristajanja podacima. Naime, prema Goodman i Goodman (2009) preporuka je da se za uzorke visokog rizika skale koriste posebno, a da se za uzorke šire populacije zbrajaju subskale ponašajni problemi i hiperaktivnost da bi se dobila procjena eksternaliziranih teškoća, te da se zbrajaju subskale emocionalni problemi i problemi u odnosima s vršnjacima da bi se dobila procjena internaliziranih

teškoća. Tako je učinjeno i u ovom istraživanju. U konačnom trofaktorskom rješenju dimenzija eksternalizirane teškoće mjerena je sa sedam čestica, dimenzija internalizirane teškoće sa četiri čestice, a dimenzija prosocijalno ponašanje sa šest čestica. Pouzdanosti su prikazane u Tablici 3.

Uz navedeno, ispitane su i demografske karakteristike majki i njihove djece. Majke su trebale dati podatke o svojoj dobi, izraženu brojem godina starosti, i stupnju obrazovanja, izraženo u tri kategorije (osnovnoškolsko, srednjoškolsko i visokoškolsko). Također, majke su se pri odgovaranju na pitanja trebale usmjeriti samo na jedno svoje dijete u dobi od 2 do 7 godina te za to dijete dati informaciju o spolu i dobi, izraženu u godinama, tog djeteta.

Rezultati

U Tablici 3 su prikazani deskriptivni pokazatelji majčinih metaemocija, indikatori socioemocionalne prilagodbe djece te indikatori pouzdanosti korištenih skala.

Tablica 3. Prikaz deskriptivnih statističkih vrijednosti varijabli korištenih u istraživanju

Faktori		<i>Min.</i>	<i>Maks.</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Cronbachov alpha</i>
Majčine metemocije	Vođenje emocija	1,80	5,00	4,68	0,42	0,69
	Prihvatanje negativnih emocija	1,50	5,00	3,90	0,89	0,76
	Odbacivanje negativnih emocija	1,00	5,00	2,74	0,84	0,74
	Nesigurnost/n eučinkovitost	1,00	5,00	2,82	1,05	0,72
Indikatori socioemocionalne prilagodbe	Eksternalizirane teškoće	1,00	2,71	1,54	0,39	0,71
	Internalizirane teškoće	1,00	2,38	1,27	0,26	0,63
	Prosocijalno ponašanje	1,33	3,00	2,70	0,31	0,69

Napomena. *Min.* = minimalni rezultat; *Maks.* = maksimalni rezultat; *M* = aritmetička sredina; *SD* = standardna devijacija.

Prikazani podaci pokazuju kako majke koje su sudjelovale u ovom istraživanju imaju relativno visok rezultat na dimenziji vođenje emocija i nešto niži na dimenziji prihvatanje negativnih emocija. Najniži rezultat su pokazale na dimenziji odbacivanja negativnih emocija i na dimenziji nesigurnost/neučinkovitost u emocionalnoj socijalizaciji. Zanimljivo je da dimenzija vođenje emocija ima najvišu prosječnu vrijednost i najmanje raspršenje što upućuje da je većina majki dala slične odgovore. To može smanjiti korelacije s drugim ispitivanim varijablama i odraziti se na kasnije

rezultate na način da smanji korelacije među varijablama te da neke u stvarnosti značajne povezanosti u našem istraživanju ne budu značajne stoga je potrebno to imati na umu pri interpretaciji rezultata.

Što se tiče procjene dječjeg socioemocionalne prilagodbe, roditelji su, u najvećoj mjeri, odgovorili da se njihova djeca uglavnom prosocijalno ponašaju. U manjoj mjeri djeca iskazuju eksternalizirane teškoće a u najmanjoj mjeri internalizirane teškoće.

Prvi problem bio je ispitati povezanost majčinih metaemocija i dječje socioemocionalne prilagodbe. Kako bismo odgovorili na taj problem, izračunati su Pearsonovi koeficijenti korelacije koji su prikazani u tablici 4.

Tablica 4. Povezanosti ispitivanih varijabli

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1. Vođenje emocija	-	,04	,10	,00	-,10	-,08	,27**	-,02
2. Prihvaćanje negativnih emocija		-	-,19**	-,05	,11	,08	,04	,20**
3. Odbacivanje neg. emocija			-	,42**	-,02	-,03	,07	-,22**
4. Nesigurnost/Neučinkovitost				-	,21**	,30**	-,10	-,14*
5. Eksternalizirane teškoće					-	,30**	-,29**	-,02
6. Internalizirane teškoće						-	-,23**	,00
7. Prosocijalno ponašanje							-	-,08
8. Dob majke								-

Napomena. r = Pearsonov koeficijent korelacije; p = značajnost; **p<0.01; *p<0.05.

Prema prvoj hipotezi očekivalo se da će dimenzije vođenje emocija i prihvaćanje negativnih emocija biti povezane s manje eksternaliziranih i internaliziranih teškoća a s više prosocijalnog ponašanja. Prva hipoteza je samo u manjem dijelu potvrđena. Dimenzija vođenje emocija pokazala se povezanom samo s prosocijalnim ponašanjem djece, dok se prihvaćanje dječjih negativnih emocija nije pokazalo povezanim s dječjom socioemocionalnom prilagodbom.

Zatim, prema prvoj hipotezi očekivalo se da će dimenzije odbacivanje negativnih emocija i nesigurnost/ neučinkovitost biti povezane s više eksternaliziranih i internaliziranih teškoća, a s manje prosocijalnog ponašanja. Hipoteza je ponovno samo djelomično potvrđena. Dimenzija nesigurnost/neučinkovitost u emocionalnoj socijalizaciji pokazala se povezanom s dječjim eksternaliziranim problemima i internaliziranim problemima, dok se odbacivanje negativnih emocija nije pokazalo povezanim s dječjom socioemocionalnom prilagodbom.

Drugi problem bio je ispitati odnos metaemocija majki i njihove dobi i obrazovanja. Da bi se ispitala povezanost metaemocija majki i njihove dobi izračunati su Pearsonovi koeficijenti korelacije koji su prikazani u tablici 4, a da bi se ispitalo postoji li razlika u metaemocijama majki s obzirom na stupanj njihovog obrazovanja, izračunati su t-testovi čiji rezultati su prikazani u tablici 5. U ovu analizu nisu uključeni rezultati dviju sudionica koje imaju završeno samo osnovnoškolsko obrazovanje.

Tablica 5. Rezultati testiranja razlike u majčinim metaemocijama s obzirom na stupanj obrazovanja majki

	Obrazovanje majki	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>df</i>	t-vrijednost
Vođenje emocija	SŠŠ	4,73	0,39	215	1,21
	VŠŠ	4,66	0,44		
Prihvaćanje negativnih emocija	SŠŠ	3,66	0,89	215	-2,69**
	VŠŠ	4,02	0,87		
Odbacivanje negativnih emocija	SŠŠ	3,15	1,14	215	4,37**
	VŠŠ	2,51	0,93		
Nesigurnost/neučinkovitost	SŠŠ	2,97	0,87	215	1,89
	VŠŠ	2,74	0,82		

Napomena. SŠŠ – završena srednjoškolsko obrazovanje; VŠŠ – završeno visokoškolsko obrazovanje; $N_{SŠŠ} = 142$; $N_{VŠŠ} = 75$; *M* - aritmetička sredina; *SD* - standardna devijacija; ** $p < 0.01$; * $p < 0.05$.

Prema drugoj hipotezi starije i obrazovanije majke iskazivat će više vođenje emocija i prihvaćanje negativnih emocija, a manje odbacivanje negativnih emocija i nesigurnost/neučinkovitost. Kao što

je vidljivo iz tablice 5, starije majke zaista pokazuju veće prihvatanje negativnih emocija te manje odbacivanje negativnih emocija i manju nesigurnost/neučinkovitost. Vođenje emocija se nije pokazalo značajno povezanim s dobi. Na temelju rezultata t-testova prikazanih u tablici 5, moguće je zaključiti da postoji razlika na određenim dimenzijama s obzirom na obrazovanje majki, a koja ukazuje na to da obrazovanije majke pokazuju veće prihvatanje negativnih emocija te manje odbacivanje negativnih emocija. U vođenju emocija i dimenziji nesigurnost/neučinkovitost nije bilo značajne razlika s obzirom na obrazovanje majki. Na temelju prethodnih rezultata, može se zaključiti da je druga hipoteza dijelomično potvrđena.

Treći problem bio je ispitati razliku u majčinim metaemocijama s obzirom na dob i spol djeteta. Da bismo odgovorili na taj problem provedene su dvosmjerne analize varijance za svaku od dimenzija metaemocija s obzirom na dob i spol djece, a rezultati su prikazani u tablici 6.

Tablica 6. Rezultati dvosmjerne analize varijance za svaku od dimenzija majčinih metaemocija s obzirom na dob i spol djeteta

		<i>M</i>	<i>SD</i>		Suma kvadrata	<i>F</i>
Vođenje emocija						
Mlađa djeca	M	4,59	0,55	Dob djeteta	0,18	0,22
	Ž	4,69	0,31	Spol djeteta	0,09	0,11
Starija djeca	M	4,76	0,34	Dob * Spol	1,27	1,58
	Ž	4,67	0,48			
Prihvatanje negativnih emocija						
Mlađa djeca	M	3,98	0,82	Dob djeteta	0,22	0,64
	Ž	3,78	0,89	Spol djeteta	0,11	0,74
Starija djeca	M	3,88	0,95	Dob * Spol	1,56	0,21
	Ž	3,99	0,88			
Odbacivanje negativnih emocija						
Mlađa djeca	M	2,47	1,15	Dob djeteta	0,42	0,38
	Ž	2,89	1,05	Spol djeteta	0,74	0,67
Starija djeca	M	2,86	1,03	Dob * Spol	4,86	4,43*
	Ž	2,67	0,98			
Nesigurnost/neučinkovitost						
Mlađa djeca	M	2,67	0,89	Dob djeteta	0,65	0,94
	Ž	3,07	0,79	Spol djeteta	0,82	1,192
Starija djeca	M	2,83	0,88	Dob * Spol	3,93	5,67*
	Ž	2,69	0,77			

Napomena. N (Mlađa djeca – dob (2, 3 i 4 godine)) = 99; N(Starija djeca – dob (5, 6 i 7 godina)) = 120; Stupnjevi slobode su u svim analizama 1.

Prema trećoj hipotezi očekivalo se da će majke iskazivati više vođenje emocija i prihvaćanje negativnih emocija, a manje odbacivanje negativnih emocija i nesigurnost/neučinkovitost kod djevojčica i starije djece nego kod dječaka i mlađe djece. Prema rezultatima analize varijance niti jedan od glavnih efekata nije se pokazao značajnim, no utvrđeno je da postoji značajan interakcijski efekt spola i dobi za dimenziju odbacivanje negativnih emocija koji ukazuje na to da i odbacivanje negativnih emocija i majčina nesigurnost/neučinkovitost kod majki dječaka s dobi rastu, dok je kod majki djevojčica taj trend obrnut. To znači da su majke sklonije odbacivanju negativnih emocija i nesigurnosti/neučinkovitosti kod mlađe ženske djece te kod starije muške djece. Stoga se na temelju ovih rezultata može zaključiti da treća hipoteza samo u manjem dijelu potvrđena jer nema razlike u vođenju emocija i prihvaćanju negativnih emocija s obzirom na dob i spol djece, dok su odbacivanje negativnih emocija i nesigurnost/neučinkovitost prisutnije među majkama starije djece samo kad je riječ o dječacima.

Rasprava

Majčine metaemocije mjerene su kroz četiri dimenzije, točnije: vođenje emocija, prihvaćanje negativnih emocija, odbacivanje negativnih emocija i nesigurnost/neučinkovitost u emocionalnoj socijalizaciji. Analiza deskriptivnih podataka je pokazala da većina majki ima poželjan stil metaemocija. Drugim riječima, većina majki ima visoke rezultate na mjerama vođenje emocija i prihvaćanje negativnih emocija, a niske rezultate na skalama odbacivanje negativnih emocija i nesigurnost/neučinkovitost u emocionalnoj socijalizaciji. Takvi rezultati se smatraju poželjnima jer se pokazalo kako roditelji koji njeguju vođenje emocija kao roditeljski stil prihvaćaju dječje izražavanje emocija i takve prilike koriste za podučavanje djeteta emocijama i regulaciji istih (Katz i Gottman, 1986; prema Paterson i sur., 2012). Također, takvi su rezultati sukladni drugim provedenim studijama gdje se pokazalo da većina roditelja koristi adaptivne stilove metaemocija (Hakim-Larson i sur., 2006; Ryan, Martin i Brooks-Gunn, 2006; Simons i Conger, 2007).

Također procjena nekih indikatora socioemocionalne prilagodbe djece pokazuju da se djeca ispitanih majki uglavnom prosocijalno ponašaju, dok u manjoj mjeri djeca iskazuju eksternalizirane i internalizirane teškoće. Kada komentiramo rezultate djece i majki bitno je također imati na umu da su u ovom istraživanju korištene skale samoprocjene ali i da su majke procjenjivale same svoju djecu te da uvijek postoji mogućnost da su davale socijalno poželjne odgovore.

Povezanost majčinih metaemocija sa socioemocionalnom prilagodbom djece

U okviru prvog problema ispitala se povezanost dimenzija majčinih metaemocija i dječje socioemocionalne prilagodbe. Dimenzija vođenje emocija pokazala se povezanom samo s prosocijalnim ponašanjem djece. Takav rezultat je u skladu s ranijim istraživanjima na djeci predškolske dobi koja pokazuju da je roditeljski stil emocionalno vođenje povezan s boljom emocionalnom regulacijom i manjim problemima u ponašanju kod djece (Denham i sur., 1997; Denham i sur., 2000; Lagacé-Séguin i Coplan, 2005). Nadalje, djeca koja su više emocionalno vođena pokazuju bolje odnose s vršnjacima (Gottman i sur., 1996), a istraživanje Crissa i suradnika (2021) je pokazalo povezanosti emocionalnog vođenja i prosocijalnog ponašanja kod adolescenata.

S druge strane, očekivalo se da će majčino emocionalno vođenje biti povezano s manjim eksternaliziranim i internaliziranim teškoćama kod djece, dok se u našem istraživanju nije pokazala povezanost. Vjerojatan razlog za nepostojanje povezanosti je to što dječji ishodi ne ovise samo o roditeljskim ponašanjima i postupcima nego i o dječjim individualnim razlikama i temperamentu (Brajša-Žganec i Hanzec, 2014). Dimenzija prihvatanja negativnih emocija, suprotno očekivanjima, nije se pokazala povezanom s dječjom socioemocionalnom prilagodbom. Prema Gottman i suradnici (1996) roditelji koji imaju stil vođenja emocija, imaju visoko odobravanje izražavanja emocija ali i visoku aktivnu socijalizaciju emocija. Samo odobravanje izražavanja emocija bez usmjeravanja djeteta na koji način efikasno postupiti s njima, vjerojatno nije dovoljno, što je i u skladu s originalnom teorijom (Gottman i sur., 1996; 1997).

Unatoč očekivanjima, dimenzija odbacivanje negativnih emocija nije se pokazala povezanom s dječjom socioemocionalnom prilagodbom. Ranija istraživanja su pokazala da je odbacujući stil metaemocija roditelja povezan s dječjim lošijim razumijevanjem i regulacijom emocija, višim fiziološkim uzbuđenjem i lošijim adaptivnim ishodima (Eisenberg i sur., 1999; Gottman i sur., 1997). S druge strane, sukladno očekivanjima, majčina nesigurnost/neučinkovitost se pokazala povezanom s većim eksternaliziranim i internaliziranim teškoćama kod djece, ali ne i prosocijalnim ponašanjem. Ranija istraživanja su pokazala da je majčina nesigurnost/neučinkovitost povezana s teškoćama u regulaciji ljutnje kod djece predškolske dobi (Scott, 2012) i lošijom prilagodbom kod adolescenata (Martin, 2021) te da je negativno povezana s recipročnim iskazivanjem pozitivnih emocija, a pozitivno povezana s recipročnom hostilnošću također kod adolescenata (Ding, 2015). Rezultati dobiveni u ovom istraživanju koji ukazuju na značajnu povezanost dimenzije nesigurnost/neučinkovitost, a nedostatak povezanosti dimenzije odbacivanje negativnih emocija sa socioemocionalnom prilagodbom djece moguće upućuju na to da je za djecu bitnija jasnoća i usklađenost majčinih poruka nego li samo odbacivanje negativnih emocija.

Povezanost majčinih metaemocija s dobi i obrazovanjem majki

Drugi problem bio je ispitati povezanost majčinih metaemocija s dobi i obrazovanjem majki. Pokazalo se da starije majke više iskazuju prihvatanje negativnih emocija, a manje odbacivanje negativnih emocija i nesigurnost/neučinkovitost no da nema značajne povezanosti dobi i vođenja emocija. Istraživanja sustavno pokazuju da stariji roditelji imaju tendenciju odgajati socijalno prilagođeniju djecu (Mayer, 2002). Iako će veći prihod i dodatni resursi vjerojatno podržati pozitivne ishode (Mayer, 2002), stariji roditelji također pokazuju manje stresa, koriste bolje strategije suočavanja sa stresom te imaju pozitivnije emocionalne interakcije sa svojom djecom (Auyeung i sur., 2011). U skladu s tim, očekivalo se da će starije majke iskazivati i adaptivniji stil filozofije metaemocija od mlađih, što je i potvrđeno. Smatra se da je to stoga što sa zrelošću i iskustvom stariji roditelji postaju sigurniji u sebe i tolerantniji na dječje emocionalne ekspresije (Halpenny i sur., 2010.). S druge strane, nije potvrđena povezanost dobi majke i vođenja emocija. I u istraživanju koje su proveli Karkhanis i Winsler (2016) pronađena je samo negativna povezanost odbacujućeg stila, ali ne i povezanost stila vođenja emocija s dobi majke. Moguće objašnjenje ovakvih rezultata je da svaka majka ne koristi samo dominantno jedan stil nego paralelno više njih ovisno o procjeni situacije. S dobi i iskustvom moguće se događa da majke sve više koriste adaptivne stilove i odbacuju manje adaptivne dok mlađe majke istovremeno koriste i neadaptivne i adaptivne stilove zbog svog neiskustva.

Kad je riječ o obrazovanju majki, pokazalo se da obrazovanije majke više iskazuju prihvaćanje negativnih emocija, a manje odbacivanje negativnih emocija, no da nema značajne povezanosti stupnja obrazovanja i vođenja emocija te nesigurnosti/ neučinkovitosti majki. Može se zaključiti da su naši rezultati u skladu s očekivanjima. Iako ima istraživanja koja pokazuju da ne postoji povezanost između roditeljskih metaemocija i višeg stupnja obrazovanja (npr. Hooven i sur., 1995) ili da je jako slaba (Ding, 2015), većina istraživanja pokazuje pozitivnu povezanost između adaptivnog stila metaemocija i višeg stupnja obrazovanja roditelja. Primjerice, istraživanje Brajše-Žganec (2003) pokazalo je pozitivnu povezanost između stupnja obrazovanja majki i strukture roditeljskih metaemocija što znači da su majke koje imaju viši stupanj obrazovanja pokazale veću svjesnost vlastitih i dječjih emocija. Također, istraživanje Kårstad (2016) pokazuje da su djeca nižeg socioekonomskog statusa imala lošije razumijevanje emocija od one višega socioekonomskog statusa što može biti posljedica lošije roditeljske socijalizacije emocija. Nadalje, dobiveni rezultati su pokazali da ponovno u stilu vođenja emocija nema razlike među niže i više obrazovanim majkama. Jedno moguće objašnjenje je da upitnik koji je korišten u ovom istraživanju ne svrstava majke samo na jedan dominantan stil nego je moguće da imaju visoke rezultate na više različitih stilova. Sukladno tome, s obzirom da je stil vođenja poželjniji stil metaemocija očito to prepoznaju i majke višeg i nižeg obrazovanja te ga i jedne i druge koriste. Konačno, pokazalo se da nema razlike među obrazovanim i manje obrazovanim majkama u dimenziji nesigurnost/neučinkovitost. Ta dimenzija odnosi se na „frustraciju roditelja njihovim nedostatkom znanja i vještina u suočavanju s emocijama i želju da emocije prestanu bez roditeljske intervencije“ (Paterson i sur., 2012; str. 596). Iako se obično veće obrazovanje majki povezuje s većom samoefikasnošću u roditeljstvu (Azmoude, Jafarnejade i Mazlom, 2015; Coleman i Hildebrandt Karraker, 2008) moguće je također da se neke majke zbog većeg znanja i dostupnosti većeg broja informacija osjećaju zbunjeno. To onda može dovesti do toga da se neke od njih osjećaju nesigurno kako postupati s djecom i da ne postoji razlika među njima i manje obrazovanim majkama u sigurnosti i osjećaju učinkovitosti.

Majčine metaemocije s obzirom na spol i dob djeteta

U okviru trećeg problema ispitala se razlika u majčinim metaemocijama s obzirom na dob i spol djeteta. Očekivalo se da će majke više iskazivati vođenje emocija i prihvaćanje negativnih emocija, a manje odbacivanje negativnih emocija i nesigurnost/neučinkovitost kod djevojčica i starije djece nego kod dječaka i mlađe djece. Pokazalo se da postoji značajan efekt interakcije kod dimenzija odbacivanje negativnih emocija i nesigurnost/neučinkovitost, točnije da su majke sklonije odbacivanju negativnih emocija i osjećaju se nesigurnije/neučinkovitije kod mlađe ženske djece te kod starije muške djece. S obzirom da odbacivanje negativnih emocija i nesigurnost/neučinkovitost značajno koreliraju, moguće je da ta značajna interakcija kod obje varijable proizlazi iz nesigurnosti i nesnalaženja majke u svojoj ulozi. Doba druge i treće godine je prema E. Eriksonu (1982) doba stjecanja autonomije te je moguće da ispadi bijesa koji se tada javljaju kod djece mogu posebno zbunjivati majke djevojčica jer takvo ponašanje nije u skladu s njihovim rodnim ulogama (Mesman i Groeneveld, 2018; Raley i Bianchi, 2006). S druge strane, moguće je da u predškolsko doba majke više postaju nesigurnije i frustriranije oko ponašanja dječaka jer oni u manjoj mjeri iskazuju ponašanja kakva se traže u školi negoli djevojčice (Son, Lee i Sung, 2013).

Vezano za dimenzije vođenje i prihvaćanje pozitivnih emocija nije se pokazala razlika s obzirom na spol i dob djece. Ranija istraživanja su pokazala da roditeljska socijalizacija emocija kod djece ovisi

o spolu djeteta (Brown i sur., 2015). To se objašnjava time što su djevojčice otvorenije i spremnije za razgovor o emocijama negoli su dječaci (Garside i Klimes-Dougan, 2002) te što roditelji uglavnom o emocijama više razgovaraju s kćerima nego sa sinovima (Fivush i sur., 2000). Nadalje, očekivalo se da će se majčina filozofija prilagođavati razvojnoj dobi djece i da će majke starije djece više koristiti adaptivnije stilove filozofije metaemocija no to za dimenzije vođenje emocija i prihvaćanje negativnih emocija nije potvrđeno. Naši rezultati su pokazali da majke imaju sličnu filozofiju metaemocija za dimenzije vođenje emocija i prihvaćanje negativnih emocija bez obzira na spol i dob djeteta. Ono što bismo mogli zaključiti je da su te dvije dimenzije poželjne te da ih većina majki pokazuje, što i jest u skladu s dobivenim rezultatima. Moguće je da zbog toga ne postoji dovoljno varijabiliteta u te dvije varijable, što je pogotovo vidljivo u dobivenim rezultatima kod varijable vođenje emocija. No, također je moguće pronaći istraživanja koji pokazuju da ne postoji povezanost roditeljskih metaemocija i spola (Brajša-Žganec, 2003; Gottman i sur., 1996; Hakim-Larson i sur., 2006) ili dobi djeteta (Katz i Windecker-Nelson, 2004; Peterson i sur., 2012). Stoga je moguće da su metaemocije širi konstrukt koji ovisi o puno različitih faktora, pri čemu je moguće da su spol i dob djeteta manje relevantni faktori.

Ograničenja istraživanja i smjernice za buduća istraživanja

Kao ograničenje ovog istraživanja potrebno je navesti da je provedeno samo na majkama te, iako su rezultati dijelom u skladu s očekivanjima, dobro bi ih bilo provjeriti i na očevima. Također, rezultati se temelje na majčinim procjenama sebe i svoje djece te bi, zbog smanjenja vjerojatnosti davanja socijalno poželjnih odgovora, u budućim istraživanjima bilo dobro koristiti bihevioralne mjere dječjih ponašanja ili procjene drugih opažača (npr. odgojiteljica). Nadalje, uzorak je bio prigodan, a majke su regrutirane putem društvenih mreža te je ispitivanje provedeno online putem. U takvim slučajevima uvijek postoji mogućnost da se majke koje su odlučile ispuniti upitnik po nekim karakteristikama razlikuju od onih koje nisu sudjelovale u istraživanju. Stoga bi bilo dobro u budućnosti provjeriti rezultate na reprezentativnijem uzorku. Nadalje, dobro bi bilo provjeriti rezultate nekim specifičnim uzorcima kao što su djeca s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama.

**2nd International Scientific and Art Faculty of Teacher
Education University of Zagreb Conference**
*Contemporary Themes in Education – CTE2 - in memoriam prof.
emer. dr. sc. Milan Matijević, Zagreb, Croatia*

Mothers' meta-emotions and socioemotional adjustment of preschool children

Abstract

The term parental meta-emotion philosophy refers to parents' feelings and thoughts about their own and their children's emotions (Gottman et al., 1996). Parental meta-emotions are associated with the emotional regulation and social behaviour of their children. However, given the possible cultural differences, there is a lack of such studies on the Croatian sample, and this research will try to fill this gap. The survey was conducted online in May 2021 on a sample of 219 mothers of preschool children (aged two to seven years old). The Emotion-Related Parenting Styles Questionnaire (Paterson et al., 2012) was used to measure mothers' meta-emotions. The questionnaire encompasses the following factors: emotion coaching, parental acceptance of negative emotion, parental rejection of negative emotion, and feelings of uncertainty/ineffectiveness in emotion socialization. The Strengths & Difficulties Questionnaire (Goodman, 1997), which measures externalising and internalising problems and prosocial behaviour, was used for measuring children's socioemotional adjustment. The results showed the relationship between certain mothers' meta-emotions and children's socioemotional adjustment. The strongest correlation was obtained between mothers' feelings of insecurity/inefficiency in emotional socialization and children's externalising and internalising problems. Besides, mothers' emotion coaching has been shown to be associated with greater prosocial behaviour of their children. Furthermore, maternal meta-emotions were found to be related to mothers' age and level of education. Finally, for some dimensions of meta-emotions, there was a significant interaction effect of children's gender and age.

Key words

children's socioemotional adjustment; children's strengths and difficulties; mothers' meta-emotions

Revizija #15

Stvoreno 24 listopada 2022 12:42:24 od Admin

Ažurirano 13 siječnja 2023 11:17:39 od Valentina Gućec